

ARTICOLE DE SINTEZĂ

EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI ÎN DOMENIUL STUPEFIANTELOR
ȘI PSIHOTROPELOR*Evolution of legislation on stupefying and psychotropic medicines*

Stela Adauji

Școala de Management în Sănătate Publică

Abstract

Evolution of legislation on stupefying and its importance in combating of illicit consumption of these substances has been highlighted as a result of a complex synthesis of legislative aspects in the field of drugs on national and international level.

Key-words: stupefying medicines, psychotropic medicines, drug, illicit consumption, illicit traffic.

Rezumat

A fost evidențiată evoluția legislației în domeniul stupefiantelor și importanța ei în combaterea consumului ilicit de aceste substanțe în urma unei sinteze complexe a aspectului legislativ în domeniul drogurilor la nivel național și internațional.

Cuvinte-cheie: stupefiante, psihotrope, drog, consum ilicit, trafic ilicit.

Introducere

Traficul ilicit și consumul abuziv de droguri rămâne a fi problema majoră cu tendințe de influență negativă nu numai asupra situației infracționale, dar în primul rând și a sănătății publice. Pentru a evalua poziția ocupată de Republica Moldova în contextul global al fenomenului drogurilor și a trasa activitățile necesare de prevenire a consumului și combaterii traficului de droguri este necesar de cunoscut situația națională și internațională în domeniul drogurilor [11].

Încă din cele mai vechi timpuri oamenii au cunoscut proprietățile drogurilor. Acestea erau folosite în cadrul ceremoniilor religioase, al ritualurilor mistice, în scopuri terapeutice, dar și pentru a induce o stare de plăcere, având în vedere tocmai efectele pe care drogurile le produc asupra organismului uman. În ordinea menționării lor, cele mai vechi atestări referitoare la stupefiante sunt făcute în tăblițele sumerienilor din Mesopotamia în urmă cu circa 7000 de ani. Ele au vizat macul din care se produce opiul și derivatele sale. Ca preparat medicinal, opiul a fost menționat de Scriponius Largus în anul 46 î.H. [14]. Dezvăluindu-și de foarte timpuriu calitățile terapeutice deosebite, opiul a căpătat o importanță tot mai mare în practica medicală în toate timpurile și la toate popoarele care îl cunosc, interesul terapeutic pentru această substanță păstrându-se aproape neștirbit până astăzi.

Materiale și metode

A fost realizat studiul secundar – reviu literaturii în domeniul legislației stupefiantelor și psihotropelor, fiind analizate 29 surse de literatură, iar unele date obținute în urma studiului efectuat au fost publicate în 2012.

Rezultatele și discuții

În 1804 chimistul J. Sequine, un ofițer din armata napoleoniană, și farmacistul F. Serturner, în 1805, izolează din opiu *Morfina*. În 1817 R.J. Robiquet izolează *Narcotina* și tot el va fi cel ce reușește să extragă *Codeina*. În 1828, firma MERCKS, cu sediul la Darmstadt, trece la fabricarea morfinei, iar în 1948, G. Fr. Merck izolează *Papaverina*. În 1897 chimistul german H. Dreser descoperă *Heroina*, el fiind convins că a găsit, în sfârșit leacul împotriva tuberculozei, boală care făcea ravagii la acel final de secol. Dar heroina va fi, dintre toate drogurile cunoscute până în prezent, cea care dă naștere cu cea mai mare ușurință toxicomani-ei, euforia extrem de rapidă și intensă pe care o provoacă făcând-o în ochii consumatorilor de pe toate continentele cel mai apreciat derivat al morfinei; în plus, se obține cu eforturi relativ mici, prin acetilarea morfinei [13].

Hașișul este un alt tip de drog folosit din vechime, produs al plantei *Cannabis Sativa L.*, cunoscută mai ales sub denumirea de cânepă indiană. Drumul hașișului este redat în legende orientale, fiind descris drept o substanță halucinantă și euforică. Astăzi, *cannabisul*, cu varietățile și numeroasele sale produse și subproduse este utilizat pe toată suprafața globului pământesc în mod curent. Potrivit documentelor publicate de ONU [26], milioane și milioane de ființe umane, încă de acum patru sau chiar cinci mii de ani, fumează, prizează și amestecă aceste substanțe cu diverse băuturi.

Prima referință cu privire la folosirea *Marijuanei* datează din anul 2737 î. H. și aparține împăratului chinez Shen Nung, care recomandă folosirea drogului pentru tratarea reumatismului, malariei și constipației.

Un alt "producător" natural de droguri este *Cocaierul*

[13], un arbust cu frunze perene (*Erytroxylon coca*) ce crește în vestul Americii de Sud, frunzele sale fiind masticate, de multe secole, în anumite regiuni ale Americii Latine, în special de locuitorii munților și ai platourilor înalte. Cocaina cunoaște astăzi, din punctul de vedere al abuzului, o răspândire extraordinară, depășind cu mult aria geografică tradițională, cucerind Europa, Orientul Mijlociu, Asia. Mai mult, cocaierul a fost aclimatizat în Arhipelagul indonezian, în Sri Lanka, Hawaii. LSD, care a fost sintetizat în 1938, iar efectele sale nocive constatate peste 5 ani, adică în 1943, când A. Hofman îi descoperă proprietățile psihotrope pe propria sa piele, are și el o istorie bogată în referiri fiind responsabil de numeroase victime [3].

Drogurile apar mereu, precum ciupercile. Un nou drog, denumit ICL, obținut din *Metamfetamina*, de curând sosit pe piața ilicită din Hawaii, are efecte mai intense și de o durată mai lungă decât ale crack-ului, creând 14 ore de paranoia, violență și halucinații, însă cu un preț mai mare decât al celui din urmă.

În esență, folosirea drogurilor, indiferent de tipul lor, a avut ca scop activități religioase sau rituale [2]. Mai târziu, factorul plăcere a căpătat un rol hotărâtor în această privință, în timp ce practicarea cultului a dispărut cu totul.

Drogul are mai multe accepțiuni, una dintre care ar fi orice substanță solidă, lichidă sau gazoasă, a cărei utilizare se transformă într-o obișnuință și care în mod direct acționează asupra creierului și sistemului nervos, care are capacitatea de a schimba gândirea, percepția, dispoziția, sentimentele, starea de conștiință, modificând imaginea realității înconjurătoare.

Făcând trimitere la dicționarul explicativ al limbii române (DEX) se atestă că „*drogul este o substanță de origine vegetală, animală sau minerală care se întrebuințează la prepararea unor medicamente sau stupefiant*” [12].

În Dicționarul Enciclopedic Român, caracterul de stupefiant al drogului dispăre și i se oferă caracteristica ca fiind doar o substanță cu destinația pentru „prepararea anumitor medicamente” [11].

În Franța definițiile dicționarului actuale fac referire la caracterul toxic al „drogurilor” după „Le Grand Robert” și la dependența la care ele o implică – *substanța psihotropă naturală sau sintetică, care induce dorința de a continua să o consumi pentru a regăsi senzația de bună dispoziție pe care ea o creează*, după „Le Grand Larousse Universel” [10].

Observatorul francez al drogurilor și toxicomanilor (OFDT) pentru termenul „drog” are o altă definiție provizorie: „*produs natural sau sintetic, consumat în vederea modificării stării de conștiință, având potențial de uzanță nociv, de abuz sau de dependență, a cărui folosință poate fi legală sau ilegală*”. Această definiție include: stupefiantele (Convenția ONU din 1961), substanțe psihotrope (Convenția ONU din 1971), alcoolul, tutunul, dizolvantele, ciupercile halucinogene și substanțele sintetice vitale (apa, aer), cafeaua, ciocolata, medicamentele psihoactive care nu se folosesc pentru modificarea stării psihice.

Aceeași termeni-cheie se întâlnesc și în alte definiții. Dicționarul de droguri, de toxicomanii și de dependență

definește drogul ca o „*substanță psihoactivă care implică un consum abuziv, putând antrena manifestări de dependență*”. Studiul de referință al autorilor Inaba și Cohen ne vorbește despre excitanți, calmanti și halucinogeni care pot fi considerați drog „*orice substanță care antrenează distorsiuni de funcționare a sistemului nervos central*” [10].

În *sens larg*, termenul de „drog” se poate atribui unei substanțe cu proprietăți curative, unui medicament. Conform definiției dată de Organizația Mondială a Sănătății, „drogul” este acea substanță care, după ce se metabolizează într-un organism viu, îi modifică acestuia una sau mai multe funcții [25].

În *sens farmaceutic*, prin „*stupefiante*” se înțeleg acele substanțe care inhibă centrul nervos, provocând o stare de inerție fizică și psihică. Tot în *sens strict farmaceutic*, drogul este materia primă, de origine vegetală, animală sau minerală ce servește la prepararea anumitor medicamente [4].

În *sens farmacologic*, „drogul” este o substanță utilizată sau nu în terapeutică, a cărei folosire în afara unor indicații medicale, în mod abuziv, poate induce starea de dependență fizică și/sau psihică, poate produce tulburări grave, ireversibile ale activității mentale, ale percepției senzoriale și ale comportamentului uman. Această definiție include multe substanțe care pot să nu fie considerate neapărat ca droguri [27].

Din punct de vedere *juridic*, sunt considerate droguri orice fel de substanțe sau produse care se bucură de o protecție juridică specială, având un regim aparte și care sunt declarate astfel prin convenții internaționale [3].

În lumina convențiilor internaționale, prin „drog” se înțelege o substanță ce face parte din cele supuse controlului prin Convenția Unică asupra Stupefiantelor din 1961 sau una dintre substanțele psihotrope al căror control a fost reglementat prin Convenția din 1971.

Legislația Republicii Moldova operează cu termenii [19]:

- „drog” – substanță narcotică (stupefiant) sau psihotropă de origine naturală ori sintetică, preparat care conține o astfel de substanță, altă substanță, preparat medicinal sau inhalant chimic cu efecte narcotice sau psihotrope;
- „substanță narcotică” (stupefiant), „substanță psihotropă” – substanță de origine naturală sau sintetică, care provoacă dereglări psihice și dependență fizică la consumul lor abuziv.

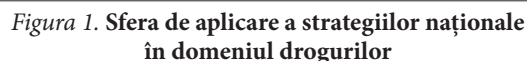
Dacă principalele droguri sunt cunoscute și utilizate de către oameni de milenii, originile dreptului drogurilor sunt relativ recente, primele reglementări fiind inițiate la mijlocul sec XIX, atunci când comerțul cu opium între Anglia și China, a declanșat ostilitățile dintre cele două state. Primele reglementări au apărut la nivel național în China, care începând cu anul 1792, s-a străduit să interzică opiumul pe teritoriul său, iar o dată cu dezvoltarea comerțului dintre state importanța reglementărilor pe plan internațional a devenit vădită. Primele încercări de abordare unitară la nivel Internațional a domeniului traficului și consumu-

În asemenea condiții au fost încheiate pe plan internațional mai multe tratate naționale, în materie de stupeficante și psihotrope, astfel:

- ✓convenția din 1971;
- ✓convenția internațională asupra substanțelor psiho-trope semnată la Viena la 21 februarie 1971;
- ✓protocolul din 1972;
- ✓protocolul privind amendamentele la convenția uni-ca asupra stupefiantelor din 1961 semnat la Geneva la 25 martie 1972;

Tratamentul juridic aplicabil acestor produse și substanțe constituie un capitol însemnat în teoria drogului, în-deosebi pentru faptul că prin Convenția din 1961 (numită unică) au fost codificate noțiunile de bază ale sistemului de control internațional, care au devenit ulterior reguli generale în materie, preluate chiar și de convenția următoare, cea din 1971 privind substanțele psihotrope [7].

Totuși, acest aspect nu împiedică prezența unor caracteristici comune care trebuie analizate. Cea mai importantă dintre aceste caracteristici o constituie modalitatea în care strategiile privind drogurile sunt evaluate în diferite state membre.

46

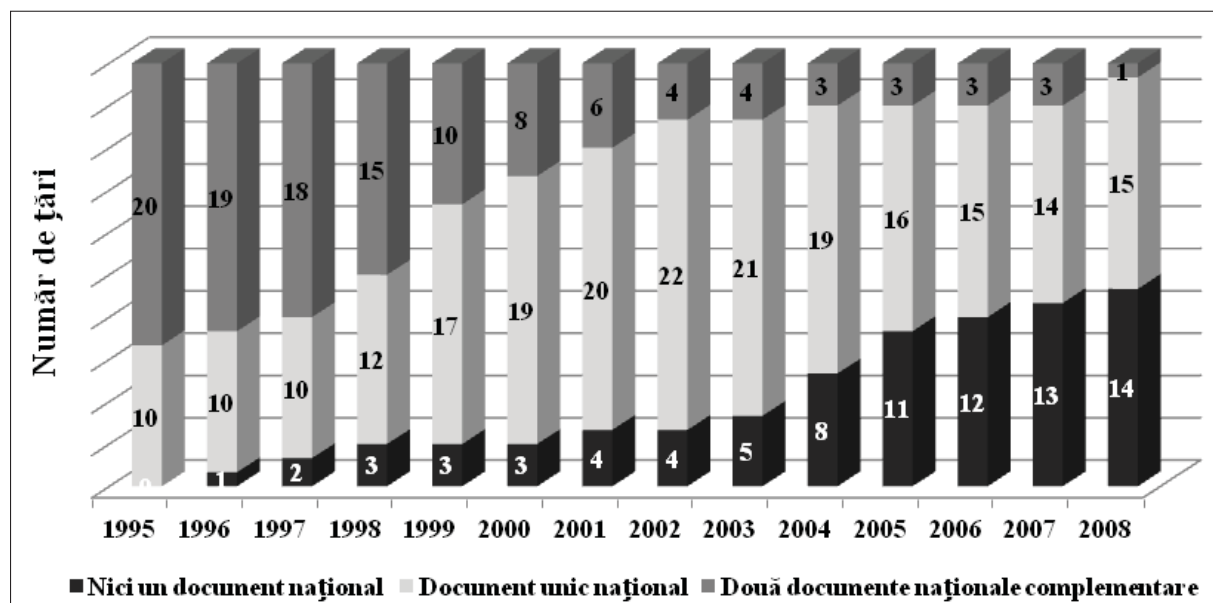

Figura 2. Tendințe în numărul de țări cu documente naționale de politică în domeniul drogurilor în rândul celor 27 de state membre ale UE, Croația, Turcia și Norvegia

În ultimii 10 ani, cele mai multe țări europene au trecut la o abordare, ce diferențiază traficantul de droguri – considerat un infractor și consumatorul de droguri – considerat mai degrabă o persoană bolnavă care are nevoie de tratament. Cu toate acestea, statele membre diferă considerabil în privința modului în care au ales să definească aceste categorii în legile noi pe care le-au adoptat în ultimii ani. Una dintre problemele la care au avut cel mai ridicat nivel de divergență, este măsura care stabilește cantitățile prag pentru deținerea personală. Astfel în perioada 2004-2006 [25]:

- ✓ **Bulgaria** a eliminat conceptul de deținere personală;
- ✓ **Italia** l-a adoptat din nou după o pauză de 12 ani;
- ✓ **Regatul Unit** a adoptat conceptul, dar apoi a decis să nu-l aplice;
- ✓ **Cipru** și **Belgia** au introdus în 2003 cantități limitate definite pentru toate drogurile și, respectiv, pentru canabis;
- ✓ în **Germania** landurile lucrează la punerea în aplicare a unei decizii a Curții Constituționale a cărei trimitere la „cantități insignifiante” a fost nedefinită, ducând la interpretări între 3 și 30 de grame;
- ✓ în 2005 în **Slovacia**, definițiile legale ale consumului personal au fost extinse de la un maxim de o doză la un maxim de trei și pentru o cantitate mai mare – 10 doze. În același timp pedeapsa pentru deținerea unei cantități mai mari a fost ridicată la un minim clar de patru ani de închisoare, ca pentru o infracțiune de trafic de droguri.

În Belgia, infracțiunea specifică de consum în grup a fost abrogată în 2003; în același an, o modificare a codului penal maghiar permitea îndrumarea către tratament a furnizorului unei cantități mici, care urma să fie consumată „în comun” (ulterior, aceasta a fost contestată, fiind considerată neclară din punct de vedere legal). În 2006 Malta a

constatat că pedeapsa minimă de șase luni pentru furnizori nu era întotdeauna adecvată în situații de consum în grup și a modificat legea pentru a permite excepții. Pedepsele maxime sau probabile pentru consum ori deținere pentru consum personal, în absența circumstanțelor agravante, au fost reduse în diverse țări europene după 2001 [25]:

- fie pentru toate drogurile în **Estonia, Grecia, Ungaria, Portugalia, Finlanda**;
- fie doar pentru canabis în **Belgia, Luxemburg, Regatul Unit**;
- fie pentru drogurile cu risc mai scăzut (**România**).

Totuși, în cursul acestei perioade, nu toate țările au redus pedepsele și după consultări **Franța** și **Polonia** au decis să nu-și schimbe legile, iar **Danemarca** a mărit pedepsele „normale” de la cauțiuni la amenzi, care au fost apoi crescute. O lege nouă în **Italia** a reintrodus statutul de contravenție administrativă al consumului de droguri, iar canabisul a fost reclasificat ca fiind eligibil pentru aceleași pedepse ca și alte substanțe ilegale, precum heroina și cocaina. În **Regatul Unit**, s-a anunțat că urmează reclasificarea canabisului într-o categorie superioară [25].

În mai multe state membre ale Uniunii Europene se evaluează modul de punere în aplicare a strategiilor naționale privind drogurile. Politicile adoptate de țările membre UE și candidate sunt prezentate în tabelul 1 [24, 25].

Studiile precedente efectuate confirmă încă o dată necesitatea perfecționării și consolidării cadrului juridic cu privire la controlul asupra stupefiantelor și psihotropelor la toate etapele lor de circulație pe teritoriul Republicii Moldova [1].

În Republica Moldova cadrul juridic în domeniul stupefiantelor este reprezentat prin următoarele acte legislative și normative:

- Convenția unică asupra stupefiantelor, adoptată la New York la 30 martie 1961, și Protocolul de modifi-

Tabelul 1. Documente recent adoptate de politică în domeniul drogurilor

Țara	Documentul de politică	Perioada	Domeniul de aplicare	Note
Țări membre UE				
Bulgaria	Strategia națională privind combaterea drogurilor	2009-2013	Droguri ilegale	Completă de un plan de acțiuni (2009-2013)
Irlanda	Strategia națională în domeniul drogurilor - intermediară	2009-2016	Droguri ilegale	Va fi înlocuită cu o strategie în domeniul abuzului de substanțe care include și alcoolul
Spania	Strategia națională în domeniul drogurilor	2009-2016	Droguri ilegale, alcool și tutun	Completă de un plan de acțiuni (2009-2012)
Cipru	Strategia națională privind drogurile	2009-2012	Droguri ilegale	-
Ungaria	Strategia națională pentru combaterea problemei drogurilor	2010-2018	Droguri ilegale	Va fi completată de planuri de acțiuni
Slovacia	Strategia națională antidrog	2009-2018	Droguri ilegale	Va fi completată de planuri de acțiuni
Croația	Planul de acțiuni privind combaterea abuzului de droguri narcotice	2009-2012	Droguri ilegale	Cel de-al doilea plan de acțiune în cadrul strategiei naționale pentru 2006-2012
Țări candidate și potențial candidate din Balcanii de Vest				
Albania	Strategie națională de combatere a problemei drogurilor	2004-2010	Droguri ilegale	Țară potențial candidată
Bosnia și Herțegovina	Strategie națională privind supravegherea narcoticelor, prevenirea și suprimarea abuzului de narcotice	2009-2013	Droguri ilegale	Țară potențial candidată
Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei	Strategie națională în domeniul drogurilor	2006-2012	Droguri ilegale	Țară candidată
Kosovo	Strategie națională și plan de acțiune de combatere a problemei drogurilor	2009-2012	Droguri ilegale	Țară potențial candidată
Muntele Negru	Răspuns strategic național la problema drogurilor	2008-2012	Droguri ilegale	Țară candidată
Serbia	Strategie națională de combatere a drogurilor	2009-2013	Droguri ilegale	Țară candidată

Surse: Punctele focale naționale REITOX, RAPORTUL, Raport anual 2012: situația drogurilor în Europa

care a acestei convenții, adoptat la Geneva la 25 martie 1972 [9];

- Convenția asupra substanțelor psihotrope, adoptată la Viena la 21 februarie 1971 [7];
- Convenția ONU contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, adoptată la Viena la 20 decembrie 1988 [8];
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1173 din 07 decembrie 1998 cu privire la măsurile de profilaxie a maladiei SIDA în rândul consumatorilor de droguri intravenos [15];
- Ordinul MS RM nr. 71 din 03 martie 1999 Cu privire la păstrarea, evidența și eliberarea produselor și substanțelor stupefiante, toxice și psihotrope [21];

- Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice, psihotrope și precursorilor nr. 382-XIV din 06 mai 1999, modificată prin legile: LP 168 din 22 iulie 2011, art. 436; LP 246-XVI din 27 noiembrie 2008, art. 202; LP 104 din 13 aprilie 2003, art. 400 [19];
- Legea privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumul ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope nr. 713-XV din 06 decembrie 2001 [20];
- Hotărârea Guvernului RM Nr. 1088 din 05 octombrie 2004 Cu privire la aprobarea tabelelor și listelor substanțelor narcotice, psihotrope și precursorilor acestora, supuse controlului [16];
- Hotărârea Guvernului nr. 79 din 23 ianuarie 2006

„Privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora” [17];

- Ordinul MS RM nr. 960 din 01 octombrie 2012 Cu privire la modul de prescriere și eliberare a medicamentelor [22].

Un pas important pentru Republica Moldova în anul 2010 a fost aprobarea **Strategiei naționale antidrog 2011-2018** prin Hotărârea Nr. 1208 din 27.12.2010 și a **Planului național de acțiuni antidrog pentru anii 2011-2013** în scopul executării Legii nr.382-XIV din 06.05.1999 cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor și îndeplinirii angajamentelor asumate de Republica Moldova cu privire la combaterea narcomaniei și narcobusinessului. Guvernul Republicii Moldova dispune, la fel ca și în anii precedenți, de un control limitat asupra teritoriului de pe malul stâng al Nistrului, astfel aplicarea politicii naționale cât și a cadrului juridic se efectuează doar pe malul drept al Nistrului [18, 29].

Prezenta Strategiei este un document-cheie al Guvernului, care descrie situația curentă în domeniu și definește obiectivele, acțiunile și măsurile necesare, cu stabilirea unor responsabilități clare pentru toți actorii implicați în activitățile de prevenire și reprimare a consumului și/sau traficului ilicit de droguri [28].

În Republica Moldova, conform articolului 85 al **Codului Contravențional**, consumul personal este considerat contravenție administrativă și nu infracțiune. Procurarea sau păstrarea ilegală, fără scop de înstrăinare, de substanțe narcotice sau de alte substanțe psihotrope în cantități mici, precum și consumarea lor fără prescripția medicului se sancționează cu amendă de la 3 la 10 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de până la 40 de ore. Tot odată este înlăturată răspunderea contravențională pentru faptele prevăzute de prezentul articol a persoanei care a predat benevol substanțele narcotice ori

alte substanțe psihotrope deținute ilegal sau care s-a adresat ori care acceptă să se adreseze benevol la o instituție medicală pentru a i se acorda asistența necesară în legătură cu consumarea ilegală a substanțelor narcotice și/sau a altor substanțe psihotrope. Cultivarea ilegală a plantelor care conțin substanțe narcotice sau alte substanțe psihotrope fără scop de înstrăinare, dacă fapta nu constituie infracțiune, se sancționează cu amendă de la 30 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 300 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu/sau fără privarea, în toate cazurile, de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an [5].

Codul Penal al Republicii Moldova prevede diverse pedepse, fie cu amendă sau cu închisoare de la 2 la 8 ani, în dependență gravitatea infracțiunii, prevăzute de articolele 209, 217, 217¹-217⁶, 218, 219, 248, 322 [6].

Concluzii

A fost elucidată evoluția istorică ale reglementărilor în domeniul preparatelor psihotrope, efectuată sinteza literaturii cu evidențierea definițiilor și exemplelor din tratatele internaționale și literatura de specialitate ale apariției și dezvoltării acestui fenomen. Analiza comparativă a aspectului juridic aplicat stupefiantelor și substanțelor psihotrope în lumina convențiilor internaționale, în legislațiile unor țări europene și a altor state a permis să constatăm, că baza legislativă diferă de la țară la țară, este un proces continuu și are tendință de intersectare prin elaborarea strategiilor naționale și planurilor de acțiuni pentru combaterea problemei drogurilor.

Republica Moldova în acest sens a realizat măsuri, care vin în concordanță cu Strategia Uniunii Europene, prin elaborarea Strategiei Naționale Antidrog pentru anii 2011-2018 și a Planului Național de acțiuni 2011-2013, aprobat prin Hotărârea de Guvern Nr. 1208 din 27.12.2010.

Bibliografie:

1. Adauji Stela, Mihail Brumărel, Elena Chițan, Snejana Roiba. Analiza consumului de stupefiante în condiții de staționar. Analele științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”, 2012, XIII Volumul 1, p. 243-247. ISSN: 1857-1719.
2. Alecu Gh. Criminalistica. - Constanța: Editura Ex Ponto, 2001, p.55
3. Ardelean H. Droguri și toxicomani. - Oradea: Editura Europrint, 2001, p. 380
4. Bujor V., Dumitrescu D., Traficul de droguri: reglementări internaționale și naționale. Studiu monografic. Chișinău, 2004, 99 p.
5. Codul Contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24 octombrie 2008.
6. Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18 aprilie 2002.
7. Convenția asupra substanțelor psihotrope, adoptată la Viena la 21 februarie 1971//Tratate internaționale, vol. 8.- Chișinău: Ed. Moldpres, 1999, p. 215
8. Convenția ONU contra traficului de stupefiante și substanțe psihotrope, adoptată la Geneva la 8 decembrie 1988.
9. Convenția unică asupra stupefiantelor. 30 martie 1961.
10. Dictionnaire des drogues, des toxicomanies et des dependences.- Paris: Ed. Larousse, 1999, p. 85
11. Dicționarul Enciclopedic Român, vol. IV. - București: Ed. Politică, 1994.
12. Dicționarul explicativ al limbii române. - București: Ed. Academiei, 1975, p. 790
13. Gorun G.Ș., Țurlea S. Bomba Drogurilor. - București: Ed. Humanitas, 1991, p. 198
14. Grigorescu Emanoil. Din ierburi s-au născut medicamentele. - București: Ed. Albatros, 1987, 223 p.

15. Hotărârea Guvernului RM nr. 1173 din 07 decembrie 1998 cu privire la măsurile de profilaxie a maladiei SIDA în rândul consumatorilor de droguri intravenos;
16. Hotărârea Guvernului RM nr. 1088 din 05 octombrie 2004 cu privire la aprobarea tabelelor și listelor substanțelor narcotice, psihotrope și precursorilor acestora, supuse controlului.
17. Hotărârea Guvernului RM nr. 79 din 23.01.2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora.
18. Hotărârea Guvernului RM Nr. 1208 din 27.12.2010 Cu privire la aprobarea Strategiei naționale antidrog pe anii 2011-2018.
19. Legea nr. 382-XIV din 06.05.1999 cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor. Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. Nr. 73-77, 15.07.1999.
20. Legea RM nr. 713-XV din 6 decembrie 2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope. Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. Nr. 36-38, 14.03.2002.
21. Ordinul MS RM nr. 71 din 03 martie 1999 Cu privire la păstrarea, evidența și eliberarea produselor și substanțelor stupefiante, toxice și psihotrope.
22. Ordinul MS RM nr. 960 din 01 octombrie 2012 Cu privire la modul de prescriere și eliberare a medicamentelor.
23. Raportul anual 2008: situația drogurilor în Europa // Observatorul European pentru Droguri și Toxicomanie. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, 2008. ISBN 978-92-9168-337-6, 102 p.
24. Raportul anual 2010: Situația drogurilor în Europa, Observatorul European pentru Droguri și Toxicomanie // Luxemburg, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunității Europene, 2011. ISBN 978-92-9168-442-7. 102 p.
25. Raportul anual 2012: situația drogurilor în Europa // Observatorul European pentru Droguri și Toxicomanie. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2012. ISBN 978-92-9168-551-6, 103 p.
26. Roibu Ioan, Mircea Alexandru. Flagelul drogurilor la nivel mondial și național. Timișoara: Editura Mirton, 1997, p. 134.
27. Stoian Maria Georgeta, Gheorghie Mihaela. Rolul consumului de droguri în producerea accidentelor de circulație // Revista de criminologie, criminalistică și penologie. Nr. 2/2010, p. 127-136
28. Vacarciuc Olga Consumul și traficul ilicit de droguri în Republica Moldova în anul 2010, Raport anual: - Centrul Național de Management în Sănătate, Observatorul Național pentru Droguri. Chișinău 2011.
29. Vacarciuc Olga, Cotelnic-Harea Tatiana, Barbă Oleg, Valeriu Pleșca. Situația traficului și consumului ilicit de droguri în Republica Moldova, sinteza datelor existente. // Observatorul Național pentru Droguri, Chișinău, 2012, 7 pag.

Depus în redacție – 13 decembrie 2013
Acceptat pentru publicație – 20 ianuarie 2014